

6.4.2018

TOIMI-hanke

Yhteenveto sosiaaliturvan uudistamista koskevasta kansalaispalautteesta

Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevan Toimi-hankkeen kyselyssä on kerätty kansalaispalautetta siitä, mitä tulevaisuuden sosiaaliturvassa ja sen uudistamisessa pidetään tärkeänä. Kansalaiset ovat vastanneet kuuteen kysymykseen. Seuraavassa tiivistetään kyselyn pääviestit ja annetaan esimerkkejä kansalaisten vastauksista:

1. Mikä tulevaisuuden hyvinvoinnissa on tärkeintä sinulle?

-Vastauksissa toistuvat perinteiseen hyvinvointivaltioideologiaan kiinnittyvät näkemykset, joissa korostetaan työn, toimeentulon ja terveyden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

-Vastaajat korostavat hyvinvointiyhteiskuntaa, jossa on vahvat julkiset palvelut. Vastaajien mielestä on tärkeää, että voi luottaa siihen, että yhteiskunta huolehtii kun ei itse pärjää.

- Myös solidaarisuus huonompiosaisia kohtaan näkyy vastauksissa selvästi. Kaikista yhteiskunnan jäsenistä tulee huolehtia yhdenvertaisesti. Seuraavat toteamukset kiteyttävät vastausten ydinsanomaa: *"pidetään kaikista huolta"* ja *"maassa ei ole hyvinvointia, jos ei huolehdita heikoimpien lenkkien hyvinvoinnista"*. Lisäksi oman hyvinvoinnin nähdään rakentuvan tämän periaatteen varaan: *"yksilön hyvinvointi säteilee yhteiskuntaan"*, *"omaa hyvinvointiin liittyy oleellisesti se, että voin luottaa yhteiskunnan huolehtivan meistä kaikista"*.

➔ Kokoavasti: 1) perinteistä hyvinvointivaltioideologiaa korostetaan, ja toive vahvoista julkisista palveluista on voimakas. Hyvinvointivaltion arvostus on siten edelleen korkealla.

2) solidaarisuus ja tasa-arvo näkyvät vastauksissa yllättävän vahvasti. Oma etu ja itsekkyyks eivät korostu, sillä omaa hyvinvointia määritellään muiden, ja etenkin huonompiosaisten pärjäämisen kautta.

2. Jos rakentaisit sosiaaliturvajärjestelmän nyt tyhjältä pöydältä, mistä aloittaisit?

Vastauksissa korostetaan palvelujärjestelmän rakentamista kahden periaatteen varaan:

1) asiakkaan kohtaaminen: vastauksissa painotetaan inhimillisyyttä ja ihmisarvoista palvelua sekä oikeudenmukaisuutta.

2) palvelujärjestelmän rakenne: selkeys, läpinäkyvyys ja joustavuus. Vastauksissa toistuu toive perustulosta ja yhden luukun periaatteesta eli järjestelmän yksinkertaistamisesta. Perustulo toistuu valtaosassa vastauksista: *"aloittaisin rakentamalla järjestelmän, jossa*

6.4.2018

olisi yksi ainoa tuki ja yksi ainoa paikka mistä sitä haetaan”, ”turha byrokratia pois välistä”.

- Myös palvelujärjestelmän joustavuutta peräänkuulutetaan: järjestelmän tulisi huomioida henkilön elämäntilanne ja työn moninaisuus.

→ Kokoavasti: Oikeudenmukainen kohtelu ja järjestelmän joustavuus nostetaan kärkeen. Resurssien rajallisuus tunnustetaan ja myös universaaleja palveluja (joilla usein on laaja kannatuspohja) tulkitaan kohtuullisuuden kautta: esim. ehdotus lapsilisän porrastamisesta. Eli lähtökohtaisesti ei vaadita kaikille kaikkea, vaan punnitaan mikä on kohtuullista ja oikeudenmukaista.

-Lisäksi vastauksissa tuodaan esiin, että järjestelmän pitäisi perustua molemminpuoliseen luottamukseen: kansalaisen on voitava luottaa, että apua saa silloin kun sitä tarvitsee ja järjestelmällä pitäisi olla luottamusta siihen, ettei sitä käytetä väärin: *”on yhteiskunnallinen etu, että kansalaisiin luotetaan ja että luottamusta ei poliitikkojen puolesta poljeta.”*

3. Mitä ainakin haluaisit tulevaisuudessa säilyttää?

-Vastaajat listaavat useita asioita, joista tulisi pitää kiinni sosiaaliturvaa uudistettaessa. Erytisesti perusturva mainitaan toistamiseen:

”kaikki sellaiset osa-alueet, että kaikilla olisi turvallisuuden tunne, että kyllä tässä pärjätään, ja jos ei pärjätä omin voimin niin apua saa.”

-Hyvinvointivaltion perusta halutaan säilyttää: *”kaikki ihmisen perustarpeet turvaavan tasapuolisen ja yhteiskunnan kontrollissa olevan hyvinvointivaltion sosiaaliturvan osaset [tulisi säilyttää]”*. Osa vastaajista haluaa vahvistaa tätä perustaa: *”Pohjoismaisen hyvinvointivaltion perusta tulee löytää uudestaan 1990-luvun alussa alkaneen purkamisen jälkeen, suunta on nyt kohti Euroopan USA:ta”*.

-Vastaukset kertovat, etteivät ihmiset halua uudistusten heikentävän nykytilannetta: *”uudistukset rakennetaan nykyisen päälle ja nykyistä muokaten, ei nykyistä heikentäen”*. Uudistusten laajuus kuitenkin jakaa näkemyksiä, sillä osa näkee tarvetta laajalle remontille: *”en halua säilyttää rahallisen tuen silppujärjestelmästä mitään, systeemi on rikki eikä sitä kannata paikata osanen kerrallaan. Nykyaika tarvitsee nykyaikaan sopivan kokonaissysteemin”*. Riippumatta siitä, nähdäänkö nykyisen järjestelmän osilla säilytystarvetta tai ei, vastaajilla on selkeä näkemys siitä, mikä uudistetussa järjestelmässä on oleellista: *”uusien rakenteiden on oltava sellaisia, että ne vähentävät eriarvoisuutta ja poistavat köyhyyden”*.

-Myös vanhuspalvelut ja eläketurva, työkyvyttömyysturva, sairausturva ja asumisen tuki korostuvat vastauksissa. Sosiaaliturvan ohella myös monet universaalit etuudet ja palvelut mainitaan säilyttämisen arvoisina: terveydenhuolto, lapsilisät, maksuton esiopetus, subjektiivinen päiväkotioikeus, ilmainen peruskoulutus ja ilmaiset kouluruuat. Etenkin perusterveydenhuolto ja lapsiin liittyvät universaalit etuudet saavat kannatusta.

6.4.2018

- Kokoavasti: Hyvinvointivaltion perustana oleva sosiaaliturvajärjestelmä halutaan säilyttää, mutta se pitää uudistaa nykytarpeita vastaavaksi.

4. Millä elämäalueella uskot voivasi osallistua enemmän?

-Osallistumisen areenoina mainitaan:

- 1) Vapaaehtois- ja järjestötyö. Vastaajat nimeävät useita kohderyhmiä, joiden parissa heillä on halua työskennellä: yksinäiset, ikäihmiset, maahanmuuttajat, nuoret ja köyhät.
 - 2) Samoin oman lähipiirin auttaminen mainitaan osallistumisen alueena. Esimerkkeinä mainitaan naapuriapu, puolison elättäminen, ikääntyneen äidin avustaminen ja lasten hoito.
 - 3) Myös vaikuttaminen ja päätöksentekoon osallistuminen mainitaan osallistumisen kenttänä. Vastaajat uskovat voivansa osallistua enemmän mm. oman asuinalueensa toimintaan ja suunnitteluun.
 - 4) Muina osallistumisen mahdollisuuksina mainitaan vanhempainyhdistystoiminta, eläinsuojelutyö, kylien talkootyöt ja luonnosta huolehtiminen, työelämä, harrastukset sekä tiede ja tutkimus.
- Kokoavasti: vastaajilta löytyy monenlaista osallistumisaktiivisuutta ja tahtoa hyväntekeväisyystyöhön. Nykyinen sosiaaliturva ei vastaajien mukaan kannusta osallistumaan esimerkiksi vapaaehtoistyöhön, sillä pelko tukien menetyksestä rajoittaa aktiivisuutta. Vastaajien mielestä kansalaisten osallisuutta tulisi vahvistaa: kansalaisia pitäisi osallistaa enemmän päätöksentekoon ja heidän mielipiteitään tulisi kuulla enemmän.

5. Millä elämäalueelle uskot tarvitsevasi eniten tukea?

- Vastaajat luettelevat useita elämäalueita, jotka liittyvät elämän epävarmuustekijöihin ja yllättäviin tilanteisiin. Valtaosa mainitsee työttömyyden ja työkyvyttömyyden, vanhuuden ja sairastumisen. Myös toimeentulo ja perusturva, lasten tuen tarpeet, kotiavun tarve, yrittäjyys ja koulutus, yksinäisyys, mielenterveys- ja vammaispalvelut, kuntoutus, asuminen ja työelämässä jaksaminen mainitaan alueina, joille arvioidaan tuen tarvetta.
- Kokoavasti: Tuen tarve korostuu etenkin elämän epävarmuuksissa ja kriiseissä. Toisteisesti mainitaan toimeentulo, sairastaminen ja vanhuus.

6. Sinun terveisesi:

Vastaajien terveiset ovat monipolvisia ja niissä kannetaan huolta hyvinvointivaltion tulevaisuudesta ja huono-osaisten ihmisarvon säilymisestä. Lisäksi toivotaan asiakaspalautteen ja kokemusasiantuntijuuden vahvempaa huomioimista, järjestelmän joustavuuden lisäämistä sekä päätösten takana olevien arvovalintojen avaamista.

→ Kokoavasti: Kyselyn vastauksista välittyy toive oikeudenmukaisesta kohtaamisesta ja kohtelusta. Seuraavat otteet tiivistävät vastaajien terveisiä Toimi-hankkeelle:

”Haluaisin, että luottamus kansalaisten ja päättäjien välillä säilyisi. Tahtoisin, että molemminpuolinen arvostus, kunnioitus, hyvä käytös sekä kuunteleminen tapahtuisi niin sosiaali- kuin työvoimarakenteissakin. --- jos nolaamme ja mitätöimme kansalaisen oman kyvyn toimia ja rakentaa yhteiskuntaa, se on suoranainen karhunpalvelus tulevaisuudelle. Mitään hyvää ei synny sellaisesta kohtelusta, jossa yksilön omanarvontunto poljetaan maanrakoon mitätöimällä hänen koko tähänastinen elämänsä.”

”Jos toimitaan ihmislähtöisesti, silloin toimenpiteistäkin muodostuu kannustavia, tukevia ja auttavia, ei valvovia, lannistavia ja rankaisevia.”

Yhteenvedon tekijä Jenni Simonen (VTT) työskentelee tutkijana e2 Ajatuspajassa.

Jenni Simonen
Tutkija, VTT
e2 Ajatuspaja
jenni.simonen@e2.fi
050 3465021